

Ключові кроки України в системі воєнної та національної безпеки щодо підвищення когнітивної стійкості (2025-2028 рр.): рекомендації у когнітивній та воєнно-економічній сфері

Key Steps of Ukraine in the Military and National Security System to Increase Cognitive Resilience (2025-2028): Recommendations in the Cognitive and Military-Economic Spheres

Олег Семененко ^A

Corresponding author: д. військ. н., професор, заступник начальника науково-дослідного інституту з наукової роботи, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Олександр Кінь ^B

к. тех. н., старший науковий співробітник, доцент, email: cubalibre1972@ukr.net, ORCID: 0009-0001-2196-7515

Лілія Семененко ^C

старший викладач кафедри іноземних мов, e-mail: selin-ua@ukr.net, ORCID: 0000-0002-5628-3586

Володимир Ремез ^C

доктор філософії, доцент кафедри територіальної оборони, e-mail: remezv93145@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2561-1081

Сергій Митченко ^C

доктор філософії, доцент кафедри стратегії національної безпеки та оборони, serhii.mytchenko@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3711-2033

Дмитро Рибак ^C

старший викладач кафедри територіальної оборони, e-mail: rybak.dima@ukr.net, ORCID: 0009-0005-4239-2131

Oleh Semenenko ^A

Corresponding author: Dr of Military Sciences, Professor, Deputy Head of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine for Scientific Work, e-mail: aosemenenko@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6477-3414

Oleksandr Kin ^B

Candidate of Technical Sciences, SENIOR Research Fellow, Associate Professor, email: cubalibre1972@ukr.net, ORCID: 0009-0001-2196-7515

Liliia Semenenko ^C

Senior Lecturer, Department of Foreign Languages, e-mail: selin-ua@ukr.net, ORCID: 0000-0002-5628-3586

Volodymyr Remez ^C

Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department Territorial Defese, e-mail: remezv93145@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2561-1081

Serhii Mytchenko ^C

Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of National Security and Defense Strategy, Kyiv, Ukraine, serhii.mytchenko@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3711-2033

Dmytro Rybak ^C

Senior Teacher of the Department of Territorial Defense, e-mail: rybak.dima@ukr.net, ORCID: 0009-0005-4239-2131

^AЦентральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, м. Київ, Україна

^BДипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ, м. Київ, Україна

^CНаціональний університет оборони України, Київ, Україна

^ACentral Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^BHennadiy Udoenko Diplomatic Academy of Ukraine under the Ministry of Foreign Affairs, Kyiv, Ukraine

^CNational Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Received: August 05, 2025 | Revised: August 25, 2025 | Accepted: August 31, 2025

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.4.4>

Мета роботи. Окреслити ключові кроки України у 2025–2028 рр. у системі воєнної та національної безпеки, спрямовані на підвищення когнітивної стійкості суспільства і сектору оборони, з урахуванням загроз російсько-української війни, глобальних тенденцій інформаційного протистояння та економічних викликів війни.

Метод дослідження. Методи аналізу та синтезу; порівняння; стратегічного аналізу.

Результати дослідження. Визначені ключові кроки України щодо підвищення когнітивної стійкості у 2025–2028 рр. за різними сценаріями розвитку російсько-української війни; сформована система воєнно-економічних наслідків когнітивного впливу; сформовано цілісний опис ключових кроків України на 2025–2028 рр. щодо підвищення власної когнітивної стійкості й водночас системного, правомірного впливу на свідомість росіян – громадян, еліт і цільових груп.

Теоретична цінність дослідження. Результати дослідження можуть використовуватися фахівцями органів військового управління вищого рівня.

Тип статті. Теоретичний.

Purpose. Outline the key steps of Ukraine in 2025–2028 in the military and national security system, aimed at increasing the cognitive resilience of society and the defense sector, taking into account the threats of the Russian-Ukrainian war, global trends in information confrontation, and the economic challenges of the war.

Method. Methods of analysis and synthesis; comparison; strategic analysis.

Findings. Ukraine's key steps to increase cognitive resilience in 2025–2028 were identified under various scenarios of the development of the Russian-Ukrainian war; a system of military-economic consequences of cognitive influence was formed; a holistic description of Ukraine's key steps for 2025–2028 to increase its own cognitive resilience and, at the same time, a systematic, legitimate influence on the consciousness of Russians - citizens, elites and target groups..

Theoretical implications. The results of the study can be used by specialists of higher-level military command bodies to form views on further countering cognitive threats during an ongoing war.

Paper type. Theoretical.

Ключові слова: когнітивні загрози, воєнна та національна безпека, когнітивна стійкість, когнітивний вплив, когнітивна війна, інформаційна безпека, державна стійкість, сценарії продовження російсько-української війни.

Key words: cognitive threats, military and national security, cognitive resilience, cognitive influence, cognitive warfare, information security, state resilience, scenarios for the continuation of the Russian-Ukrainian war.

Вступ

Тривала російсько-українська війна демонструє, що сучасні воєнні конфлікти виходять далеко за межі традиційного збройного протистояння. Вони охоплюють когнітивну, інформаційну та воєнно-економічну сфери, де вирішується не лише доля фронтових операцій, а й довгострокова стійкість держави. Росія, усвідомлюючи не вигідність прямого протистояння з технологічно розвиненим світом, робить ставку на інструменти когнітивного впливу – масовану дезінформацію, пропаганду, маніпулятивні наративи та створення “альтернативної реальності” для власного населення й міжнародної спільноти. Це є черговою спробою агресора уникнути відповідальності, перетворитися в очах світу на “жертву” геополітики та водночас зберегти здатність контролювати свідомість і політичні рішення як всередині країни, так і поза її межами [1–7].

Додатковий виклик становить зміна політичних пріоритетів у США, де президент Дональд Трамп демонструє прагнення “задобрити” росію шляхом пошуку компромісів, що може підважити єдність Заходу та знизити рівень стратегічної підтримки України. У таких умовах росія отримує додаткове вікно можливостей для просування власних наративів у міжнародних інституціях, що створює ризики ревізії санкційної політики й посилення глобальної втоми від війни.

Міжнародний досвід підтверджує, що когнітивна стійкість є критичною складовою національної безпеки [1–20]. НАТО визначає стійкість суспільств як “першу лінію оборони” у гібридних війнах. Країни Балтії [12–14], зокрема Литва та Естонія, зробили ставку на розвиток стратегічних комунікацій, освіти у сфері медіаграмотності та формування довіри до державних інституцій, що дозволяє успішно нейтралізувати російську пропаганду. Ізраїль, перебуваючи у стані постійної воєнної загрози, демонструє приклад інтеграції військово-економічних заходів з когнітивною мобілізацією суспільства — від швидкої адаптації економіки до умов війни до формування колективної психологічної готовності протистояти багатовекторним загрозам [15–16].

Для України на 2025–2028 рр. пріоритетом стає поєднання воєнно-економічної стабільності з когнітивною стійкістю суспільства. З одного боку, необхідно створювати ефективну систему мобілізаційної економіки, здатну забезпечувати Збройні Сили ресурсами для тривалого опору. З іншого, потрібно формувати психологічну й інформаційну витривалість громадян, зміцнювати довіру до держави, захищати національну ідентичність та нейтралізувати інформаційно-психологічні атаки противника.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена потребою у виробленні цілісних рекомендацій у когнітивній та воєнно-економічній сферах, що дозволять Україні зберегти стійкість, зміцнити стратегічну автономію й залишатися активним суб’єктом міжнародної безпеки навіть в умовах змін зовнішньополітичної кон’юнктури [3–12].

Теоретичні основи дослідження

Проведемо аналіз наукових досліджень і публікацій за напрямом когнітивна стійкість, стратегічні комунікації / протидія когнітивному впливу росії, воєнно-економічна стійкість і відбудова [1–12].

1) Когнітивна війна та стійкість суспільства, що відбувається сьогодні:

НАТО трактує когнітивну війну як діяльність, синхронізовану з іншими інструментами сили, спрямовану на вплив на установки та поведінку шляхом захисту / порушення когніції населення; людська свідомість визнається окремим полем протистояння;

концепт “стійкості як першої лінії оборони” закріплений у підходах Альянсу та Стратегічній концепції 2022 р.: суспільна / інфраструктурна готовність критична для всіх базових завдань оборони;

наукові огляди відзначають міждисциплінарність і розмитість дефініцій “когнітивної війни”, але підтверджують її корисність для політичного аналізу та планування стійкості;

Hybrid CoE (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats – *Європейський центр передового досвіду з протидії гібридним загрозам*) системно описує “гібридні загрози” як скоординовані дії з експлуатацією вразливостей демократичних інститутів; пропонує whole-of-government підхід і навчальні / табличні вправи для відпрацювання стримування. Термін whole-of-government означає підхід, коли усі державні інституції та відомства діють скоординовано та узгоджено задля досягнення спільної стратегічної мети. Основні характеристики: комплексність – замість того, щоб кожне міністерство чи відомство діяло окремо, формується єдина державна політика; синергія – використання ресурсів і компетенцій різних структур (оборона, безпека, економіка, дипломатія, освіта, охорона здоров’я тощо); єдине стратегічне бачення – уряд працює як єдиний організм, а не як сукупність відомчих інтересів; застосування – найчастіше у сфері національної безпеки, кризового управління, боротьби з гібридними загрозами, кібербезпеки, когнітивної безпеки. Приклад: У контексті НАТО чи ЄС whole-of-government approach застосовується для протидії гібридним загрозам: не лише військові, а й дипломатичні, інформаційні, економічні та правові інструменти працюють у комплексі. В Україні це можна уявити як узгоджену взаємодію ЗСУ, СБУ, МЗС, МВС, Мінцифри, МОН та інших відомств у протидії російській агресії.

Фактично, Hybrid CoE – це аналітичний і навчальний хаб, який допомагає країнам розробляти інструменти для боротьби з гібридними війнами, подібними до тієї, яку веде росія проти України та Заходу.

Що це дає для України. Підтвердження потреби інституціоналізувати когнітивну безпеку (постійний урядовий центр / доктрина, міжвідомча координація, вимірювачі впливу) як компоненту нацбезпеки 2025–2028 рр.

Прогалини. Бракує валідованих метрик когнітивної стійкості на рівні громад / галузей; необхідні лонгітюдні панелі для оцінки ефекту втручань (комунікаційних, освітніх, психологічних) у воєнних умовах (Лонгітюдна панель (longitudinal panel) – це група респондентів (людей, сімей, організацій чи навіть цілих спільнот), які опитуються або обстежуються багаторазово протягом певного часу. “Лонгітюдний” означає протяжний у часі (на відміну від одноразового зрізу). “Панель” означає, що досліджується та сама вибірка респондентів у кількох хвилях (раундах).

2) Протидія FIMI / дезінформації та стратегічні комунікації, що відбувається сьогодні (FIMI часто використовується як абревіатура в контексті False Information, Misinformation, Malinformation, and Influence (у деяких джерелах ще включають disinformation. False Information – неправдива інформація (фейки без уточнення мотиву), Misinformation – ненавмисне поширення неправдивих відомостей (людина вірить у фейк і поширює його), Malinformation – “зловмисна інформація” – правдива, але використана у викривленому чи контекстуально маніпулятивному вигляді (наприклад, “зливи” особистих даних), Influence – інформаційний чи когнітивний вплив (маніпулятивні кампанії, психологічні операції)). Протидія FIMI / дезінформації розглядається як: моніторинг і виявлення інформаційних атак; фактчекінг і перевірка джерел; освітні заходи з медіаграмотності; побудова системи стратегічних комунікацій; залучення суспільства до “колективного імунітету” проти маніпуляцій);

ЄС (EEAS StratCom TF, зокрема East StratCom) розвиває інституційні спроможності моніторингу середовища, стратегічних кампаній і підвищення стійкості до FIMI; у звіті-2025 описані тактики державних і квазідержавних акторів та роль офіційних акаунтів як мультіплікаторів;

RAND (2024) узагальнює уроки українського спротиву російській дезінформації: швидкі урядові / волонтерські “факти-чек” екосистеми, наративи про суб’єктність, координація з партнерами, операційна безпека;

освітні втручання з медіаграмотності (IREX Learn to Discern) показали статистично значущі покращення умінь аналізувати новини та відрізняти факти / думки у школярів та дорослих.

Що це дає для України. Емпірична база для масштабування медіаграмотності як елемента нацбезпеки (включно з підготовкою військових / публічних службовців). Підтвердження ефективності єдиного вікна спростувань + мережевих центрів стратегічних комунікацій (Кабінету Міністрів України / Сили оборони України / партнери).

Прогалини. В Україні недостатньо приділяється увазі цьому питанню, достатньо мало робіт, що порівнюють вартість-ефект різних інструментів (фактчек, освітні курси, контр-наративи, бот-виявлення). Потрібні RCT / квазіексперименти на українській вибірці 2025–2028 років.

3) *Военно-економічна стійкість, відбудова та доброчесність, що відбувається сьогодні:*

оновлена RDNA4 (Rapid Damage and Needs Assessment (*швидка оцінка збитків і потреб*)), тобто Уряд України, Світовий банк, ЄК, ООН оцінює потреби відновлення станом на 31.12.2024 у \$524 млрд на десятиріччя; підсвічує пріоритети енергетики, житла, транспорту й посилення інституцій управління проектами. Це ключові рамки для планування 2025–2028 років.

огляди ЄС щодо наближення до *acquis* (огляди ЄС щодо наближення до *acquis* (Звіт-2024) → EU reviews on approximation to the *acquis* (Report-2024), де *acquis* = *acquis communautaire* – сукупність законодавства, рішень, норм та практик Європейського Союзу, які країни-кандидати мають імплементувати) та донорські оцінки (NORAD-2024 → donor assessments (NORAD = Norwegian Agency for Development Cooperation – Норвезьке агентство з питань міжнародного розвитку, яке часто готує незалежні аналітичні оцінки щодо ефективності допомоги та ризиків): цифрові реєстри → digital registries, відкриті дані → open data, незалежний аудит → independent audit, зміцнення наглядових органів → strengthening of oversight bodies) описують корупційні ризики і набір контрзаходів (цифрові реєстри, відкриті дані, незалежний аудит, зміцнення наглядових органів).

Що це дає для України. Обґрунтування включення до стратегії когнітивної стійкості економічних комунікацій: прозорість відбудови знижує вразливість до наративів “крадіжок / неспроможності”, а також підсилює довіру. Використання міжнародних стандартів прозорості як “щеплення” проти FIMI (публічні дашборди, аудит відбудови, реєстри бенефіціарів, відкриті контракти).

Прогалини. Нестача досліджень, що прямо пов’язують прозорість фінансування відбудови й рівень довіри / опірність дезінформації в українському контексті; потрібні змішані методи (панелі громад + контент-аналіз інформаційного середовища).

4) *Україноцентричні уроки і порівняльні кейси, що відбувається сьогодні:*

порівняльні підходи (країни Балтії / Ізраїль / НАТО) наголошують на whole-of-society підході, інтеграції психологічної допомоги, кіберзахисту й стратегічних комунікацій; ключова роль довіри та освіти.

Прогалини. Бракує **адаптаційних моделей** під затяжну війну з регулярними ударами по енергетичній системі (зв’язок між “ритмом ударів” і динамікою морально-психологічного стану населення).

Постановка проблеми

Отже, метою дослідження є окреслити ключові кроки України у 2025–2028 рр. у системі воєнної та національної безпеки, спрямовані на підвищення когнітивної стійкості суспільства і сектору оборони, з урахуванням загроз російсько-української війни, глобальних тенденцій інформаційного протистояння та економічних викликів війни. У роботі ставиться завдання

виробити науково обґрунтовані рекомендації щодо розвитку інституційних, когнітивних та воєнно-економічних механізмів, які дозволять зміцнити здатність держави та суспільства протидіяти когнітивному впливу противника, забезпечувати національну стійкість і створювати підґрунтя для стратегічної переваги України.

Результати

Одним із визначальних чинників стійкості українського суспільства у найближчі роки стане здатність держави та її інституцій забезпечити належний рівень когнітивної безпеки [1–20]. В умовах російсько-української війни противник активно застосовує широкий спектр інформаційно-психологічних операцій, спрямованих на деморалізацію населення, підлив довіри до влади та міжнародних партнерів, а також на спотворення реальної картини війни. Водночас формування цілісної системи когнітивної стійкості вимагає не лише реагування на загрози, а й стратегічного планування, орієнтованого на різні можливі сценарії розвитку ситуації.

Саме тому виникає необхідність визначення ключових кроків, які Україна має реалізувати у період 2025–2028 рр. для посилення когнітивної стійкості суспільства, державних інституцій та сектору безпеки й оборони. Систематизація таких кроків дозволяє окреслити можливості адаптації державної політики під конкретні умови війни або післявоєнного відновлення. Узагальнені орієнтири представлено у табл. 1.

Узагальнимо матеріал табл. 1 за наведеним сценаріями та кроками України щодо підвищення когнітивної стійкості у боротьби з російськими загарбниками.

Таблиця 1 – Ключові кроки України щодо підвищення когнітивної стійкості у 2025–2028 рр. за різними сценаріями розвитку російсько-української війни

Сценарій / Період	Основні заходи когнітивного впливу росії	Необхідні кроки України для підвищення когнітивної стійкості
Сценарій 1. Війна закінчується до кінця 2025 р.		
2025 (кінець війни)	масована кампанія “переможної росії”; дискредитація перемоги України (“це результат Заходу, а не українців”); поширення фейків про нібито “зраду” чи “зміну територій”.	запровадження державної програми стратегічних комунікацій щодо результатів війни; формування нарративу власної перемоги та ролі українців; системна протидія фейкам через єдину цифрову платформу спростувань.
2026–2027 (відновлення)	провокування недовіри до держави через фейки про корупцію у відновленні; розпалювання регіональних протиріч (“хто більше отримує допомоги”).	прозора система контролю відновлення (цифровий аудит, відкриті дані); розвиток громадської участі в ухваленні рішень; освітні програми з медіаграмотності та інформаційної гігієни.
2027–2028 (перехід до мирного життя)	вкиди про “втому від війни” і “непотрібність НАТО”; спроби підірвати віру в інтеграцію України в ЄС та НАТО.	посилення євроатлантичних нарративів через державні та освітні програми; комунікація довгострокових вигод інтеграції; культурні та ціннісні проекти на підтримку ідентичності.
Сценарій 2. Війна триває до кінця 2026 р.		
2025–2026 (активна війна)	дезінформація про “неминучий розпад України”; поширення паніки про виснаження ресурсів; спроби деморалізувати суспільство через втрати.	підвищення рівня стійкості суспільства через національні комунікаційні кампанії (“Україна тримається”); психологічна підтримка військових і цивільних;

Сценарій / Період	Основні заходи когнітивного впливу росії	Необхідні кроки України для підвищення когнітивної стійкості
		розвиток кіберзахисту та платформ для боротьби з фейками.
2027–2028 (важке відновлення)	звинувачення України у “неспроможності відновитися”; поширення нарративу “краще під росією, ніж у бідності”.	державні програми з економічної комунікації (“економіка росте попри війну”); формування довіри до уряду через відкриті механізми відновлення; масштабна підтримка локальних громад як осередків стійкості.
Сценарій 3. Війна триває увесь період (2025–2028 рр.)		
2025–2028 (затяжна війна)	постійна кампанія виснаження: “Захід вас зрадив”, “Ви приречені”, “Україна не існує без росії”; спроби зламати мораль військових та цивільних через щоденний тиск; активне використання когнітивних операцій для розколу в суспільстві та елітах.	інституціоналізація системи когнітивної безпеки (створення Центру когнітивної стійкості в системі нацбезпеки); постійні програми психологічної підтримки населення та військових; синхронізація стратегічних комунікацій з міжнародними партнерами; виховання “суспільства стійкості” через освіту, культуру та медіа.

Сценарій 1. Війна завершується до кінця 2025 року.

У випадку завершення війни до кінця 2025 року Україна опиняється в умовах складного перехідного етапу, коли перемога потребує правильного комунікаційного та когнітивного закріплення. Росія намагатиметься дискредитувати перемогу, поширюючи нарративи про те, що здобутки є виключно результатом допомоги Заходу, а також вигадуючи фейки про “зраду” та “втрату територій”. Основним завданням України у цей період стає формування власного нарративу перемоги, підкреслення ролі українців як центрального суб’єкта опору та створення системної платформи стратегічних комунікацій, яка б одразу спростовувала російські маніпуляції.

У 2026–2027 рр., під час етапу відновлення, російська пропаганда буде спрямована на розпалювання недовіри до української держави через історії про “корупцію у відбудові” та намагання провокувати внутрішні регіональні протиріччя щодо розподілу допомоги. У відповідь Україна має забезпечити максимальну прозорість процесу відновлення, створивши цифрову систему відкритих даних і незалежного контролю. Важливими стануть громадська участь у прийнятті рішень та освітні програми з медіаграмотності, які підвищуватимуть когнітивну стійкість населення.

У 2027–2028 рр., коли відновлення перейде у фазу поступового повернення до мирного життя, основною лінією когнітивного впливу росії стане поширення скепсису щодо вступу України до НАТО та ЄС. Кремль активно просуватиме тези про “непотрібність інтеграції” і “втому від війни”. Українська відповідь має базуватися на широких просвітницьких і культурних програмах, які демонструватимуть вигоди європейської інтеграції та захищатимуть національну ідентичність, закріплюючи стратегічний курс держави.

Сценарій 2. Війна триває до кінця 2026 року.

Якщо війна продовжиться ще протягом двох років, то у 2025–2026 рр. Україна опиниться в умовах виснаження ресурсів та суспільної втоми. Росія намагатиметься поширювати нарративи про “неминучий розпад України”, “вичерпання ресурсів” та “безглуздість опору”. Також активізуються спроби деморалізації населення через інформаційні кампанії про високі втрати. У відповідь Україна повинна проводити національні інформаційні кампанії, спрямовані на консолідацію (“Україна тримається”), а також

розбудовувати систему психологічної підтримки військових і цивільних. Важливим буде й розвиток кіберзахисту та цифрових платформ для спростування дезінформації.

У 2027–2028 рр., коли бойові дії завершаться і розпочнеться відновлення, росія спробує переконати українців і світ у неспроможності України відродитися після війни, просуваючи наративи “краще з росією, ніж у бідності”. Українська відповідь має бути побудована на масштабній комунікації успіхів у відбудові, демонстрації позитивної динаміки економіки та відкритості процесів. Водночас слід підтримувати роль локальних громад як ключових центрів стійкості, оскільки саме вони найменше піддаються централізованим інформаційним маніпуляціям і виступають “фільтрами” проти зовнішнього впливу.

Сценарій 3. Війна триває увесь період (2025–2028 рр.).

У випадку затяжної війни росія застосовуватиме стратегію постійного когнітивного тиску на Україну. Основними напрямками стануть кампанії виснаження, а саме твердження, що “Захід зрадив Україну”, що “ви приречені”, а також намагання підірвати мораль військових та цивільних шляхом щоденних інформаційних атак. Додатковим інструментом буде провокування внутрішніх розколів серед політичних і суспільних еліт з метою створення атмосфери нестабільності та безнадії.

Українська стратегія у цьому сценарії повинна базуватися на інституціоналізації системи когнітивної безпеки, тобто створенні спеціальних державних інституцій (наприклад, Центру когнітивної стійкості) у структурі національної безпеки. Необхідно забезпечити постійні програми психологічної підтримки для військових і цивільних, які допоможуть знизити рівень виснаження. Важливою стане синхронізація стратегічних комунікацій із міжнародними партнерами, щоб протидіяти глобальним маніпуляціям росії. Нарешті, довгостроковою опорою виступатиме виховання “суспільства стійкості” через систему освіти, культуру та медіа, що формуватиме здатність громадян критично мислити та зберігати впевненість у власній державі навіть за умов тривалої війни.

У табл. 2 системно розкрито ключові елементи цього впливу, зокрема: джерела породження наслідків, тобто, через які інструменти, платформи чи когнітивні вектори здійснюється атака; особливості впливу, тобто як саме відбувається втручання в інформаційно-психологічну, економічну або оборонну структуру; конкретні наслідки тобто, які саме дисфункції, втрати чи деформації виникають в економіці, секторі оборони та інших сферах життєдіяльності; а також ступінь впливу на різні виміри національної безпеки, зокрема: ВБ – воєнну безпеку, ЕБ – економічну безпеку, ПБ – політичну безпеку, ІБ – інформаційну безпеку, СБ – соціальну безпеку. Такий підхід дозволяє не лише фіксувати факт негативного впливу, а й визначати критичні вразливості системи та пріоритетні напрями протидії.

Таблиця 2 – Система воєнно-економічних наслідків когнітивного впливу

№ з/п	Наслідок	Джерело породження	Особливості впливу	Конкретні наслідки	Ступінь впливу (ВБ/ЕБ/ПБ/ІБ/СБ)
1	Підриг довіри до інститутів влади та ЗС України	Дезінформаційні кампанії, ІПсО, маніпулятивні наративи	Зменшення суспільної підтримки рішень влади й ЗС України	Демобілізація населення, зниження морального духу військ	ВБ – високий, ПБ – високий, СБ – високий
2	Паніка та деструктивна економічна поведінка	Масоване поширення фейків про критичну інфраструктуру, банківську систему	Створення відчуття катастрофи, обвалу	Виведення капіталу, зняття депозитів, підвищення попиту на готівку, коливання курсу	ЕБ – високий, ІБ – високий

№ з/п	Наслідок	Джерело породження	Особливості впливу	Конкретні наслідки	Ступінь впливу (ВБ/ЕБ/ПБ/ІБ/СБ)
3	Підриг мобілізаційного потенціалу	Когнітивні атаки на патріотизм, спотворення образу війни, знецінення служби	Формування відрази до участі у війні, акцент на втратах, фейкові історії	Зниження кількості добровольців, ухилення від мобілізації, дефіцит кадрів	ВБ – критичний, СБ – середній
4	Руйнування міжнародного іміджу держави	Когнітивні впливи в зарубіжних медіа, дипломатичні ІПСО	Зміна сприйняття міжнародними партнерами	Зниження рівня міжнародної підтримки, санкційне послаблення ворога, зменшення фінансової допомоги	ПБ – високий, ЕБ – високий
5	Розрив інформаційного середовища	Маніпуляція суспільною свідомістю через соцмережі та бот-мережі	Створення поляризації, дезорієнтації	Неможливість вироблення колективної стратегії поведінки в кризі, криза лідерства	ІБ – критичний, ПБ – високий, СБ – високий
6	Економічна демотивація суб'єктів ринку	Прогнозовані або інспіровані повідомлення про майбутній колапс, втрату територій, нестабільність	Очікування краху держави як економічного суб'єкта	Зниження інвестицій, скорочення виробництва, масовий відтік бізнесу	ЕБ – критичний, ВБ – високий
7	Порушення довіри до системи управління обороною	Викриття або створення “викриттів” корупції, некомпетентності в командуванні	Формування образу хаосу в армії	Слабка підтримка військових бюджетів, посилення громадського тиску, політична дестабілізація	ВБ – високий, ПБ – високий
8	Маніпуляція цілями війни та наративами перемоги	Використання когнітивних дисонансів, підміна понять	Розмиття розуміння мети війни у населення	Зниження рівня мобілізації ресурсів і витривалості до тривалої війни	ВБ – високий, СБ – середній
9	Ерозія стратегічної економічної стійкості	Інформаційний вплив на рішення щодо критичних галузей	Втягування у помилкові економічні рішення під тиском страху чи фальшивої інформації	Зміна пріоритетів у державному бюджеті, хибна приватизація, втрати в ОПК	ЕБ – критичний, ВБ – високий

Проведений аналіз даних наведених у табл. 2 показує, що:

критично вразливими до когнітивного впливу є воєнна та економічна безпека держави; основними провідними механізмами є інформаційно-психологічні операції, стратегічні наративи, фейкові кампанії;

до найбільш руйнівних наслідків можна віднести демобілізація, підриг економіки оборони, втрата міжнародної підтримки.

Когнітивний вплив є не лише інформаційною загрозою, а потужним інструментом стратегічного ослаблення держави, який впливає на всі складові її безпеки, а саме: воєнну, економічну, політичну, соціальну та інформаційну.

Сформуємо цілісний опис ключових кроків України на 2025–2028 рр. щодо підвищення власної когнітивної стійкості й водночас системного, правомірного впливу на свідомість росіян – громадян, еліт і цільових груп, за трьома можливими сценаріями розвитку війни. Підхід у всіх сценаріях спирається на правду, доказовість, гуманітарне право, прозорість і відмову від мови ненависті: саме довіра до джерела і моральна перевага є головними “множниками сили” в когнітивній площині.

Сценарій 1: війна завершується до кінця 2025 р., у 2026–2027 триває відновлення, у 2027–2028 — перехід до мирного життя.

У короткому періоді до кінця 2025 року Україна має швидко зафіксувати правду про причини й перебіг війни, показавши російській аудиторії документовані наслідки агресії для самих росіян: реальні втрати, деградацію регіонів, падіння якості послуг і доходів, розрив соціальних ліфтів. Для цього доцільно розгорнути сталу російськомовну стратегічну комунікацію на багатьох платформах, синхронізовану з міжнародними медіа й діаспорами, зробивши акцент на простих для верифікації фактах, цифрових реєстрах руйнувань і відновлення, відкритих судах щодо воєнних злочинів та персоналізованих історіях жертв. Пріоритетом є доступність матеріалів через канали, які росіяни реально споживають: легальні дзеркала, подкасти, довгі інтерв'ю з очевидцями, короткі відеоформати, а також окремі продукти для професійних спільнот (медики, вчителі, водії, IT-фахівці), де показуються альтернативні можливості співпраці з Україною в майбутньому і ціна ізоляції. У фазі відновлення 2026–2027 рр. акцент зміщується на контраст: Україна демонструє темп модернізації, прозорість витрат і антикорупційні запобіжники, порівнюючи їх із закритістю російської системи. Цей “наратив розвитку” має підкріплюватися відкритими дашбордами відбудови, історіями про повернення бізнесу, впровадженням енергетичних і цифрових рішень та партнерств із містами ЄС. Все це подається російською мовою як доказ того, що нормальність, добробут і безпека досяжні поза імперською логікою. У 2027–2028 рр., у перехід до мирного життя, важливо підтримувати довгий “маятник довіри”: росії адресуються культурні та освітні продукти, які розвінчують міфи про “історичне призначення” війни, пояснюють переваги європейської безпеки та економічної взаємодії, і водночас відкривають перспективу поствоєнної регіональної співпраці за умови відмови росії від агресії. Стабільні рубрики про успіхи українських громад, технологічні кластери, університетські програми для іноземців, україноцентричні культурні проєкти й переклади сучасної української літератури російською працюють як “м'який міст” до аудиторії, якій починають бути очевидними власні втрати від війни.

Сценарій 2: війна не завершується до кінця 2026 р., у 2027–2028 — затяжне відновлення.

У 2025–2026 рр. ядро когнітивної стратегії – це систематично вибивати з російського інформаційного поля опору на брехню “про неминучу перемогу та стабільність”. Україна має щоденно, одномовно й багатоканально виводити до росіян правдиві показники війни: кадрові й технічні втрати агресора, факти корупції у постачаннях, реальні вироки й слідчі дії, ефект санкцій на регіональні бюджети, скорочення соціальних програм, демографічні провали. Це подається у форматі серіалізованих розслідувань, коротких інфографік і персоналізованих кейсів, а саме: матерів і дружин мобілізованих, підприємців, що втратили експорт, студентів без перспектив мобільності. Окрема лінія – це робота з “професійними мікроспільнотами” всередині росії (медики, освітяни, енергетики, IT), для яких створюються корисні, прагматичні матеріали: як війна знижує стандарти у їхній сфері, чому “відтік мізків” невідворотний, які дороги до професійної реалізації закриті та як це контрастує з траєкторією України. У 2027–

2028 рр., коли Україна починає важке відновлення, ключовим стає показати росіянам незаперечну різницю траєкторій: відкриті тендери, міжнародні аудити, повернення інвесторів і місцеві історії зростання в Україні проти подальшого згортання конкуренції, військових витрат і “ручного управління” в росії. Зміст залишається неагресивним за формою, але докладним за фактами, з юридично перевіреними доказами і простими метриками, які кожен у росії може співвіднести з власним життям (ціни, черги, зарплати, якість сервісів). Головна мета – це не просто “перекопати всіх”, а стабільно розширювати прошарок сумніву, підсвічувати внутрішні суперечності режиму та робити привабливим образ “нормального життя без війни”, який росіянам роками недоступний.

Сценарій 3: війна триває увесь період 2025–2028 рр.

За довготривалої війни стратегія повинна перейти від реактивної до інституціоналізованої. Україна вибудовує постійну систему когнітивної безпеки з функціями моніторингу, швидкого реагування, досліджень і вимірювання ефекту. Для російської аудиторії це означає безперервний, професійний, етичний і технологічно підсилений інформаційний вплив. На змістовому рівні пріоритет – це тримати незмінним “ядро правди”: документування злочинів та наслідків, регулярні оновлення даних про економічну і демографічну ціну агресії, викриття корупції у військово-промисловому комплексі, показ альтернатив, які росіяни втрачають (освіта, кар’єра, подорожі, технологічна кооперація). На рівні аудиторій акцент зсувається з масовості до “сітки ніш”: робота з родинами мобілізованих, ветеранами, місцевими елітами в регіонах-донорах мобресурсу, міськими середніми класами у великих агломераціях, технічними спільнотами та творчими індустріями, де критичне мислення природно вище. На інструментальному рівні потрібні довготривалі продукти з високою довірою: російськомовні аналітичні медіа, канали фактчекінгу з відкритими методиками, платформи для безпечних свідчень, “повільні” формати – це документальні подкасти, серії інтерв’ю, лонгріди, освітні курси, а також культурні колаборації з перекладом сучасної української культури й науки. Технічно це підтримується розробкою легальних маршрутів доступу до контенту в умовах цензури, аналітикою аудиторій, етичним використанням штучного інтелекту для персоналізації повідомлень, системою регулярних опитувань у діаспорах і суміжних просторах (Казахстан, Вірменія, Грузія, Латвія тощо), щоб відстежувати зміни переконань. Головна мета – це не швидка “перемога в головах”, а повільне, але невідворотне накопичення когнітивної втоми від війни, нарощення сумніву в “сакральності” агресії, ослаблення готовності підтримувати мобілізацію та репресивну економіку.

Поперек усіх сценаріїв незмінними лишаються кілька принципів. По-перше, бездоганна доказовість і юридична чистота: кожне твердження має спиратися на перевірені джерела, візуальні докази, відкриті реєстри та рішення судів, а саме: це вибудовує довіру в тих росіян, які вже сумніваються. По-друге, персоналізація і емпатія: мова фактів поєднується з людськими історіями, які дають можливість ідентифікувати себе з жертвою, а не з пропагандистським міфом; звернення не принижують гідність, не узагальнюють і не дегуманізують. По-третє, “контраст траєкторій”: Україна послідовно показує власний курс на відбудову, інтеграцію, інновації й свободу, а не лише критикує російську систему, тобто позитивний образ майбутнього працює сильніше за спростування. По-четверте, технологічна і організаційна сталість: міжвідомчий центр когнітивної безпеки, координація зі стратегічними комунікаціями партнерів, аналітика впливу й етичні стандарти роботи з аудиторіями. Нарешті, безпека своїх громадян і військових – це пріоритет: ніяких закликів до насильства чи нелегітимних дій, суворе дотримання міжнародного права та захист персональних даних.

Такий підхід робить українську когнітивну стратегію не “кампанією на тиждень”, а довгою, послідовною політикою (стратегією), що одночасно підсилює внутрішню стійкість і поступово розмиває готовність російського суспільства підтримувати війну. Це не про

пропаганду, а про системну роботу з правдою, довірою і привабливою альтернативою майбутнього.

Висновки

У статті було обґрунтовано, що підвищення когнітивної стійкості України у 2025–2028 рр. є критичною умовою збереження воєнної та національної безпеки в умовах триваючої російсько-української війни та зростаючого міжнародного тиску, пов'язаного з прагненням росії вибilitи свою роль у світовому співтоваристві. Аналіз сучасних тенденцій засвідчив, що росія продовжує активно застосовувати когнітивні та інформаційні інструменти для впливу на свідомість власного населення, міжнародних лідерів і суспільств, намагаючись уникнути відповідальності та легітимізувати агресію. У цих умовах Україна має діяти асиметрично, поєднуючи когнітивні, інформаційні та воєнно-економічні заходи.

Розроблена матриця сценаріїв дозволила виокремити три можливі траєкторії розвитку подій – ескалацію війни, контрольовану напругу та перехід до переговорного процесу. Для кожного сценарію визначено відповідні ключові кроки України у сфері зміцнення когнітивної стійкості. Показано, що незалежно від перебігу війни держава повинна послідовно розвивати систему стратегічних комунікацій, удосконалювати воєнно-економічну спроможність, забезпечувати підтримку населення через освіту й інформаційну безпеку, а також формувати міжнародні коаліції для протидії російським когнітивним атакам.

Аналіз наукових досліджень і публікацій продемонстрував, що питання когнітивної безпеки розглядається переважно в контексті гібридної війни, інформаційно-психологічних операцій та воєнної економіки, проте системне поєднання когнітивних і воєнно-економічних аспектів ще не отримало достатнього висвітлення у вітчизняній та міжнародній літературі. Це підкреслює наукову новизну та практичну значущість проведеного дослідження.

У 2025–2028 рр. Україна має розбудувати цілісну систему когнітивної стійкості, яка поєднає внутрішню оборону свідомості громадян та стратегічний вплив на російське суспільство. Ефективність такої стратегії полягає у правдивості, доказовості та демонстрації позитивної альтернативи розвитку України, що поступово підриває легітимність російської війни у свідомості її громадян. У результаті когнітивна політика України здатна не лише захистити власний інформаційний простір, а й сприяти послабленню ворожої здатності вести затяжну агресію.

Отже, ключовим висновком є те, що Україна має розглядати когнітивну стійкість як багаторівневу систему, яка інтегрує воєнні, інформаційні, економічні та суспільні ресурси. Її розвиток у найближчі роки дозволить не лише протидіяти російським когнітивним операціям, а й сформувати нову модель безпеки, що стане важливим внеском у зміцнення регіональної та глобальної стабільності.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Deppe, A., & Schaal, K. (2024). *Advancing Towards a Common Understanding of Cognitive Warfare for Science and Technology, and Identifying Future Research Trajectories*. NATO Science & Technology Board. URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39552633/>

2. NATO Allied Command Transformation. ACT develops the Cognitive Warfare Concept to combat disinformation and defend against “cognitive warfare” [Електронний ресурс]. – 03.07.2024. – URL : <https://www.act.nato.int/article/cogwar-concept/>
3. Helmus T. C., Holynska K. Ukrainian Resistance to Russian Disinformation: Lessons for Future Conflict. RAND Corporation, 2024. (Research Report No. RR-A2771-1). – URL : https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2771-1.html
4. EEAS StratCom Task Forces. 3rd Threat Report: Fighting Immunity to Misinformation and Disinformation (FIMI). European External Action Service, 2025. – URL : <https://www.eeas.europa.eu/>
5. IREX. (2024). *Learn to Discern in Schools Evaluation Report*. URL: <https://www.irex.org/sites/default/files/node/resource/evaluation-learn-to-discern-in-schools-ukraine.pdf>
6. Mejova Y., Capozzi A., Monti C., De Francisci Morales G. Narratives of War: Ukrainian Memetic Warfare on Twitter [Електронний ресурс]. – arXiv preprint, 2023. – URL : <https://arxiv.org/abs/2309.08363>
7. Gouliev, Z. (2025). *Propaganda and Information Dissemination in the Russo-Ukrainian War: NLP of Russian and Western Twitter Narratives*. arXiv preprint. URL: <https://arxiv.org/abs/2506.01807>
8. NATO. Coronavirus: Invisible threats and preparing for resilience [Електронний ресурс]. – NATO Review, 20.05.2020. – URL : <https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/05/20/coronavirus-invisible-threats-and-preparing-for-resilience/index.html>
9. Freedman L. NATO’s resilience: the first and last line of defence [Електронний ресурс]. – LSE IDEAS, 2021. – URL : <https://lseideas.medium.com/natos-resilience-the-first-and-last-line-of-defence-89c42ac47eb0>
10. Conley H. A., Mina J. The Future of Hybrid Warfare [Електронний ресурс]. – Center for Strategic and International Studies (CSIS), 2022. – URL : <https://www.csis.org/analysis/future-hybrid-warfare>
11. Jastramskis M., Aleksejeva I. Strategic Communications, Countering Disinformation and Propaganda: Recommendations for State Policy [Електронний ресурс]. – 2023. – URL : https://www.researchgate.net/publication/383993797_Strategic_Communications_Countering_Disinformation_and_Propaganda_Recommendations_for_State_Policy
12. Baltic Centre for Media Excellence (BCME). Media Literacy Sector Mapping in Estonia and Lithuania and the Policy Brief: With Media Literacy Towards Cognitive Resilience [Електронний ресурс]. – 2022. – URL : <https://bcme.eu/en/our-work/research/report-media-literacy-sector-mapping-in-estonia-and-lithuania-and-the-policy-brief-with-media-literacy-towards-cognitive-resilience>
13. Pullella S. Inside Lithuania’s Battle Against Russian Disinformation [Електронний ресурс]. – TIME, 2022. – URL : <https://time.com/6155060/lithuania-russia-fighting-disinformation-ukraine>
14. Debunk.org. Wikipedia [Електронний ресурс]. – 2023. – URL : <https://en.wikipedia.org/wiki/Debunk.org>
15. Pierri F., Luceri L., Jindal N., Ferrara E. Propaganda and Misinformation on Facebook and Twitter during the Russian Invasion of Ukraine [Електронний ресурс]. – arXiv preprint, 2022. – URL : <https://arxiv.org/abs/2212.00419>
16. Boháček M., Farid H. Protecting President Zelenskyy against Deep Fakes [Електронний ресурс]. – arXiv preprint, 2022. – URL : <https://arxiv.org/abs/2206.12043>
17. World Bank; Government of Ukraine; European Union; United Nations. Ukraine Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4), February 2022 – December 2024 [Електронний

- ресурс]. – World Bank, 2025. – URL : <https://documents.worldbank.org/curated/en/099022025114040022>
18. European Commission. Ukraine Report 2024 [Електронний ресурс]. – DG NEAR, 30.10.2024. – URL : https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en
19. Norad Evaluation Department. Ukraine: Corruption Risks and Mitigation Strategies. Report 3/2024 [Електронний ресурс]. – Oslo: NORAD, 2024. – URL : <https://www.norad.no>
20. NATO. Resilience: The First Line of Defence [Електронний ресурс]. – NATO Review, 2019. – URL : <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/03/20/resilience-the-first-line-of-defence/index.html>

References

1. Deppe, A., & Schaal, K. (2024). *Advancing towards a common understanding of cognitive warfare for science and technology, and identifying future research trajectories*. NATO Science & Technology Board. Available from : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/39552633/>
2. NATO Allied Command Transformation. (2024, July 3). *ACT develops the Cognitive Warfare Concept to combat disinformation and defend against “cognitive warfare”*. Available from : <https://www.act.nato.int/article/cogwar-concept/>
3. Helmus, T. C., & Holynska, K. (2024). *Ukrainian resistance to Russian disinformation: Lessons for future conflict* (Report No. RR-A2771-1). RAND Corporation. Available from : https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2771-1.html
4. EEAS StratCom Task Forces. (2025). *3rd threat report: Fighting immunity to misinformation and disinformation (FIMI)*. European External Action Service. Available from : <https://www.eeas.europa.eu/>
5. IREX. (2024). *Learn to discern in schools evaluation report*. Available from : <https://www.irex.org/sites/default/files/node/resource/evaluation-learn-to-discern-in-schools-ukraine.pdf>
6. Mejova, Y., Capozzi, A., Monti, C., & De Francisci Morales, G. (2023). *Narratives of war: Ukrainian memetic warfare on Twitter*. arXiv. Available from : <https://arxiv.org/abs/2309.08363>
7. Gouliev, Z. (2025). *Propaganda and information dissemination in the Russo-Ukrainian war: NLP of Russian and Western Twitter narratives*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2506.01807>
8. NATO. (2020, May 20). *Coronavirus: Invisible threats and preparing for resilience*. NATO Review. Available from : <https://www.nato.int/docu/review/articles/2020/05/20/coronavirus-invisible-threats-and-preparing-for-resilience/index.html>
9. Freedman, L. (2021). *NATO's resilience: The first and last line of defence*. LSE IDEAS. Available from : <https://lseideas.medium.com/natos-resilience-the-first-and-last-line-of-defence-89c42ac47eb0>
10. Conley, H. A., & Mina, J. (2022). *The future of hybrid warfare*. Center for Strategic and International Studies. Available from : <https://www.csis.org/analysis/future-hybrid-warfare>
11. Jastramskis, M., & Aleksejeva, I. (2023). *Strategic communications, countering disinformation and propaganda: Recommendations for state policy*. ResearchGate. Available from : https://www.researchgate.net/publication/383993797_Strategic_Communications_Countering_Disinformation_and_Propaganda_Recommendations_for_State_Policy
12. Baltic Centre for Media Excellence. (2022). *Media literacy sector mapping in Estonia and Lithuania and the policy brief: With media literacy towards cognitive resilience*. Available from : <https://bcme.eu/en/our-work/research/report-media-literacy-sector-mapping-in-estonia-and-lithuania-and-the-policy-brief-with-media-literacy-towards-cognitive-resilience>
13. Pullella, S. (2022). Inside Lithuania's battle against Russian disinformation. *TIME*. Available from : <https://time.com/6155060/lithuania-russia-fighting-disinformation-ukraine>

14. Debunk.org. (2023). *Debunk.org*. In *Wikipedia*. Available from : <https://en.wikipedia.org/wiki/Debunk.org>
15. Pierri, F., Luceri, L., Jindal, N., & Ferrara, E. (2022). *Propaganda and misinformation on Facebook and Twitter during the Russian invasion of Ukraine*. arXiv. Available from : <https://arxiv.org/abs/2212.00419>
16. Boháček, M., & Farid, H. (2022). *Protecting President Zelenskyy against deep fakes*. arXiv. Available from : <https://arxiv.org/abs/2206.12043>
17. World Bank, Government of Ukraine, European Union, & United Nations. (2025). *Ukraine fourth rapid damage and needs assessment (RDNA4), February 2022 – December 2024*. World Bank. Available from : <https://documents.worldbank.org/curated/en/099022025114040022>
18. European Commission. (2024, October 30). *Ukraine report 2024*. DG NEAR. Available from : https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en
19. Norad Evaluation Department. (2024). *Ukraine: Corruption risks and mitigation strategies (Report 3/2024)*. Norad. Available from : <https://www.norad.no>
20. NATO. (2019, March 20). *Resilience: The first line of defence*. NATO Review. Available from : <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/03/20/resilience-the-first-line-of-defence/index.html>